

DOSSIER MONOGRÀFIC
ETNICITAT I QÜESTIÓ
NACIONAL

Coordinat per
Joan J. PUJADAS

Presentació

Aquest número monogràfic de la revista UNIVERSITAS TARRACONENSIS, dedicat al plantejament interdisciplinari de l'*Etnicitat i la Qüestió Nacional*, és el resultat del Seminari que sota el mateix títol vaig dirigir durant la primavera de 1985, dins del programa de doctorat de la Facultat de Filosofia i Lletres de Tarragona. Aquell va ser un curs excepcional, tant per la gran quantitat de persones matriculades com, sobretot, per la gran diversitat dels interessos i dels *curricula* dels participants.

Per allò de fer de la necessitat virtut, varem reconvertir el que hom podria albirar com a dificultat per a trobar una línia coherent en el plantejament de l'etnicitat i el nacionalisme, en un debat multidisciplinari d'especialistes. Cal dir que la gran il·lusió i el feixuc treball dut a terme per tots els participants, però molt especialment pels nou co-autors d'aquest dossier, varen permetre dur a port aquest vaixell.

El meu paper al Seminari va ser presentar les grans línies del debat teòric, tot fent un èmfasi especial en les contribucions de l'Antropologia Social i de la Sociologia saxona sobre el que hom ha etiquetat com *ethnic studies* i, d'altra banda, les contribucions de la Politologia i de la Sociologia europees sobre la qüestió nacional. Dins d'aquest esquema general, varem avaluar algunes de les principals contribucions de la Sociolingüística i de la Lingüística Contrastiva per la comprensió dels fenòmens de bilingüisme, de consciència lingüística en situacions de contrast, així com de la problemàtica de les segones generacions d'immigrants entorn de la llengua. També varem introduir alguns dels grans paradigmes historiogràfics per tal de centrar el debat sobre la solidaritat de classe front a la solidaritat nacional. Cal dir que en aquest darrer punt les aportacions de na M.ª Jesús Muñós varen animar el debat al llarg de totes les sessions.

Tots els articles poden classificar-se com a estudis de cas, encara que la majoria ens forneixen models interpretatius que s'arrelen fonamental-

ment en tres grans paradigmes: politològic, econòmic i simbolista. Els cinc articles de Belascoain, Muiños, Reñé, Rosés i Tiñena tenen el comú denominador de plantejar l'enfrontament polític i social a Catalunya, País Valencià i Euskadi a l'entorn de la identitat nacional i els processos polítics entre centres i perifèries. L'enfocament més estrictament politològic dins d'aquest grup correspon al treball de J. Reñé dedicat al debat sobre els Països Catalans, mentre que l'èmfasi del treball de J. Tiñena és més sociocultural.

Un segon grup està constituït pels treballs de C. González i M.ª J. Muiños a on el tema central de debat són les interconnexions entre els interessos i els condicionaments de classe i de posició social i les actituds envers la qüestió nacional i la mateixa identitat ètnica. El dens article de M.ª J. Muiños planteja les fluctuacions de la burgesia industrial catalana que van des d'una movilització a ultrança del «país» contra l'enemic comú (el poder centralista) a etapes en que aquesta burgesia trenca aquesta unitat interclassista, davant el fantasma del malestar social i les lluites sindicals. L'article deixa ben fonamentada la idea que els fluxes i refluxes en la movilització nacionalista són una funció de la conjuntura econòmica del país i una eina per a les classes dominants en la seva confrontació d'interessos amb els poders centrals de l'Estat. Posseeix un interès especial l'anàlisi de la composició social i econòmica del Camp de Tarragona a on la implantació d'Esquerra Republicana supera amb escreix la de la Lliga.

L'article de Carme González és un minuciós estudi d'un fenomen gens conegut pels investigadors socials: el treball agrari residual d'un nombre considerable d'immigrants a Catalunya, sota la forma de parceria i masoveria. El cas estudiat per González posseeix un doble interès: trencar amb l'estereotip de l'immigrant proletari i resident en suburbis urbans i, per l'altra, mostrar com els «marges» d'una societat industrial moderna són molt més nombrosos del que es podria pensar. La marginació social que pateix el grup social estudiat es basa, sobretot, en l'aïllament físic que significa la residència *in situ* a les finques que conreen. Un aïllament físic que ve reforçat per la desertització de l'escàs espai rural de les perifèries urbanes i per la manca de llaços que permetin arrelar en aquestes poblacions a la societat que les envolta. Les conclusions del treball són molt clares, no es pot arribar a plantejar el tema de la integració cultural d'un grup social que no està integrat socialment al seu entorn i que té la consciència d'ocupar un esglaó productiu marginal i sense futur.

Finalment, hi ha un article de J. Canals que sintonitza en certa mida amb els dos anteriors en el sentit que treballa amb les relacions entre identitat ètnica i identitat professional. L'afirmació d'aquesta darrera com a eix principal de la identitat individual amaga l'ambigüitat o el refús d'una definició nítida de la identitat «primària» de grup nacional o regional. L'article es basa en els resultats d'una enquesta a dos grups d'alumnes de l'Escola d'Infermeria de Tarragona, utilitzant la tècnica oberta del diari personal. L'heterogeneïtat d'origen ètnic dels enquestats, així com la manca de precisió sobre variables com lloc de residència o extracció so-

cial, dificulta la generalització dels resultats d'aquesta enquesta micro-social.

En darrer lloc, podem situar dos articles referits als símbols nacionals. El ja esmentat article de A. Rosés sobre els cartells polítics de la etapa de transició a la democràcia a Catalunya, és un reeixit intent de mostrar els principals elements simbòlics i icònics utilitzats com a elements intermediaris entre la lluita per les llibertats democràtiques, que és l'element comú denominador, i els continguts polítics més específics que cada grup introduïa com a manifestació de la seva pròpia concepció dels interessos i prioritats en la construcció nacional. La taxonomització i anàlisi d'aquests materials permeten una anàlisi contrastiva del valor de cada element simbòlic per relació a cada un dels contextos específics d'aparició. L'ambigüitat, el solapament, la metonímia i la metàfora són alguns dels recursos emprats pels cartellistes i que permeten fer tota una classificació en la jerarquia dels continguts, com A. Rosés ens presenta al seu text.

F. Sánchez desenvolupa un dels temes més clàssics dels enfocaments simbòlic-estructuralistes en Antropologia Social. La festa com a ritual, com a dramatització d'una realitat que fa una transgressió de l'ordre quotidià. El valor de la festa com una part del procés social (relació metonímica), però que representa d'alguna forma i condensa aquesta totalitat (relació metafòrica). L'autor de l'article tria tres festes ben diferents: Sant Jordi, l'11 de setembre i la festa de l'entronització de la Mare de Déu de Montserrat. Caldria, però, haver emmarcat aquestes festes dins d'una classificació general i haver extret el valor diferencial que cada tipus de ritual o dramatització posseeix en el seu marc cultural i social.

La principal virtut d'aquest dossier sobre l'*Etnicitat i la Qüestió Nacional* és que la seva mateixa diversitat de plantejaments teòrics i metodològics, que provenen en bona mesura dels diferents punts de partida disciplinars de cada autor, permeten un replantejament crític d'alguns enfocaments i obren tota una sèrie de possibilitats de discussió acadèmica pel futur.

Joan J. Pujadas
Àrea d'Antropologia Social
Seminarí d'Etnicitat i Antropologia Urbana

